

บทที่ 1

บทนำ

1.1 บทนำ

ด้วยความห่วงใย และทรงสนพระทัยในสถานการณ์ป่าไม้ของประเทศ โดยเฉพาะป่าต้นน้ำบนพื้นที่สูง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงได้มีพระราชกระแสรับสั่งเมื่อเกือบ 40 ปีมาแล้ว ให้หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ทำการปลูกป่าในพื้นที่โครงการหลวง ประธานมูลนิธิโครงการหลวงจึงได้ติดต่อประสานงานกับรัฐบาลไต้หวัน และเกิดเป็น "โครงการปลูกป่าบนพื้นที่สูง (Highland Reforestation Project) ขึ้นมาในปลายปี พ.ศ. 2524 หรือที่คนในแวดวงโครงการหลวงรู้จักกันดีในชื่อ "โครงการป่าไม้ไต้หวัน" ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างมูลนิธิโครงการหลวง คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวัน (National Taiwan University : NTU) การพัฒนาป่าไม้แห่งองค์การทหารผ่านศึกไต้หวัน (Forest Development Administration, Vocational Assistance Commission for Retired Servicemen : FDA, VACRS) และสถาบันวิจัยป่าไม้แห่งไต้หวัน (Taiwan Forestry Research Institute : TFRI) โดยมี Dr. Pao Chang Kuo แห่ง NTU เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายไต้หวัน และ ดร. บุญวงศ์ ไทยอุดสาร์ท คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายไทย ทั้งนี้ทางไต้หวันให้การสนับสนุนทั้งทางด้านเมล็ดพันธุ์ วิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และการเงินในช่วง 12 ปีแรก (พ.ศ. 2525-2537)

หลังจากสำรวจหาพื้นที่ปลูกร่วมกันแล้ว งานปลูกป่าภาคสนามก็ได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ในกลางปี พ.ศ. 2525 และปลูกติดต่อกันมาทุกปีเฉลี่ยปีละ 60-70 ไร่ จนได้พื้นที่สวนป่ารวมทั้งสิ้นประมาณ 800 ไร่ ทั้งนี้รวมทั้งพื้นที่ปลูกไผ่ ซึ่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2529 และแปลงวิจัยวนเกษตรบนพื้นที่สูง ซึ่งเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2534 ด้วย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ไผ่ยืนต้น และไผ่ที่เติบโตได้ดีที่อ่างขาง ได้แก่ เมเปิลหอม (*Liquidambar formosana*) จันทร์ทองเทศ (*Fraxinus griffithii*) การบูร (*Cinnamomum camphora*) เพาโลเนีย (*Paulownia taiwaniana*) สนหนาม (*Cunninghamia lanceolata*) ไผ่หวานอ่างขาง (*Dendrocalamus latiflorus*) ไผ่หยก (*Bambusa oldhamii*) ไผ่ปีเซ (*Bambusa beecheyana*) ซึ่งต่อมามีภาคเอกชนส่งเสริมให้ปลูกกันอย่างแพร่หลายในพื้นที่อ่างขาง ได้แก่ ไผ่กิมซุง ไผ่มาทินน้อย (*Phyllostachys makinoi*) ไผ่ลิตโต (*Phyllostachys lithophila*) และไผ่ชอยเดส (*Phyllostachys bambusoides*) โดยไผ่ 3 ชนิดหลังนี้เป็นไผ่ลำเดี่ยว (monopodial bamboo) จากนั้นก็ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรตามศูนย์ หรือสถานีต่างๆ ปลูกไม้ป่า และไผ่เหล่านี้ภายใต้ "โครงการป่าชาวบ้านในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี" (บุญวงศ์, 2542)

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และทรงทราบถึงปัญหาการขาดแคลนไม้ฟืนของเกษตรกรในพื้นที่ จึงโปรดให้มีการปลูกป่าไม้โตเร็วขึ้น เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง สำหรับใช้ในครัวเรือนของเกษตรกร โดยทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ โครงการป่าชาวบ้านฯ ของมูลนิธิโครงการหลวง และตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา มูลนิธิโครงการหลวงได้ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปลูกไม้โตเร็วบนพื้นที่ทำกินของเกษตรกร โดยเกษตรกรเป็นผู้ปลูก ดูแลรักษาไม้ที่ปลูกเอง และสามารถตัดฟืนไม้มาใช้ประโยชน์ได้ โดยอิสระ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงมีโครงการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกไม้ใช้สอยในชีวิตประจำวัน และเมื่อเหลือใช้สามารถแปรรูปจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้ครอบครัว โดยไม่ต้องบุกรุกตัดป่าไม้ธรรมชาติ และสามารถฟื้นฟูอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธารในพื้นที่ให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ต่อไป โดยยึดหลักการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งก็คือ ไม้ใช้สอย ไม้ผล และไม้ฟืน นอกจากนี้ ยังให้ประโยชน์อีกอย่างหนึ่ง คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดิน และน้ำอีกด้วย

อย่างไรก็ดี การปลูกต้นไม้โครงการป่าชาวบ้านฯ จำเป็นต้องมีการศึกษาชนิดไม้ที่เหมาะสมทั้งที่เป็นชนิดไม้ที่ชาวบ้านต้องการใช้ประโยชน์ และสามารถเติบโตได้ดีในสภาพแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ ตลอดจนการศึกษาด้านเมล็ดไม้ การศึกษาคุณสมบัติไม้ และแนวทางการใช้ประโยชน์ไม้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนผลิตกล้าไม้ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ไม้จากโครงการป่าชาวบ้านฯ ในพื้นที่โครงการหลวงต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อสำรวจความต้องการ และคัดเลือกชนิดไม้ที่เหมาะสมจะปลูกทดสอบสำหรับการปลูกป่าชาวบ้านของเกษตรกรตามแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ในพื้นที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลแตกต่างกัน

1.2.2 เพื่อศึกษา และทดสอบเมล็ดไม้ของชนิดไม้ที่จะปลูกทดสอบในพื้นที่

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

1.3.1.1 การสำรวจชนิดไม้ และการใช้ประโยชน์ไม้ในชุมชน

1.3.1.2 การสำรวจชนิดไม้ในป่าชุมชน/ป่าธรรมชาติ

1.3.1.3 การศึกษา และทดสอบเมล็ดไม้ของไม้บางชนิดที่จะนำมาทดลองปลูกในพื้นที่ ได้แก่ การทดสอบความชื้นในเมล็ด น้ำหนักเมล็ด การทดสอบการงอกของเมล็ด เป็นต้น

1.3.2 ขอบเขตเชิงสถานที่

ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลแตกต่างกัน 3 ระดับ ได้แก่ 500-800 เมตร 800-1,100 เมตร และมากกว่า 1,100 เมตร แต่ละระดับความสูงจะเลือกพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 3 แห่ง เป็นพื้นที่ตัวแทน รวมทั้งหมด 9 แห่ง ทั้งนี้พื้นที่ที่ถูกคัดเลือกจะเป็นการพิจารณาร่วมกันระหว่างมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และทีมนักวิจัย

